

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
TREČIASIS SKYRIUS

BYLA GRAUSLYS PRIEŠ LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 36743/97)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2000 m. spalio 10 d.

Byloje Grauslys prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudaryta iš:

pirmininko J.-P. COSTA,

teisėjų L. LOUCAIDES,

P. KŪRIO;

F. TULKENS;

K. JUNGWIERT,

sero NICOLAS BRATZA,

H. S. GREVE

ir *skyriaus kanclerės* S. DOLLÉ,

po svarstymo uždaruose posėdžiuose 1999 m. rugsėjo 14 dieną ir 2000 m. rugsėjo 19 dieną skelbia šį sprendimą, kuris buvo priimtas pastarąją dieną:

PROCESAS

1. Byla buvo pradėta Lietuvos Respublikos piliečiui Algiiui Grausliui (“pareiškėjui”) 1997 m. balandžio 2 dieną pateikus pareiškimą (Nr. 36743/97) Europos Žmogaus Teisių Komisijai (“Komisijai”) prieš Lietuvos Respubliką pagal ankstesnę Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (“Konvencijos”) 25 straipsnį.

2. Pareiškėjui atstovavo K. Stungys, Vilniuje praktikuojantis advokatas. Lietuvos Vyriausybei (“Vyriausybei”) atstovavo jos atstovas, teisingumo viceministras G. Švedas.

3. Konkrečiai pareiškėjas teigė, kad buvo padaryti Konvencijos 5 straipsnio 1, 3 ir 4 dalių bei 6 straipsnio 1 dalies pažeidimai, kadangi jo kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo neteisėtas,

jis nebuvo skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, jis negalėjo kreiptis į teismą savo suėmimo teisėtumui ginčyti ir baudžiamasis procesas prieš jį truko per ilgai.

4. 1998 m. lapkričio 1 dieną pareiškimas buvo perduotas Teismui, kai įsigaliojo Konvencijos vienuoliktasis protokolai (vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 2 dalis).

5. Pareiškimas buvo paskirtas Teismo Trečiajam skyriui (Teismo reglamento 52 straipsnio 1 dalis). Šiame skyriuje, kaip numato Teismo reglamento 26 straipsnio 1 dalis, buvo sudaryta kolegija, nagrinėjanti bylą (Konvencijos 27 straipsnio 1 dalis).

6. 1999 m. rugsėjo 14 dienos sprendimu kolegija paskelbė pareiškimą iš dalies priimtiniu.

7. Pareiškėjas ir Vyriausybė pateikė savo nuomones dėl bylos esmės (Reglamento 59 straipsnio 1 dalis).

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

8. Pareiškėjas, privačios įmonės (“įmonės”) komercijos direktorius, buvo įtartas sukčiavimu. 1995 m. spalio 4 dieną jam buvo iškelta baudžiamoji byla.

9. 1996 m. kovo 25 dieną pareiškėjas buvo sulaikytas. 1996 m. kovo 26 dieną prokuroras sankcionavo jo kardomąjį kalinimą (suėmimą).

10. 1996 m. balandžio 1 dieną pareiškėjui buvo pateikti kaltinimai dėl dokumentų slėpimo. 1996 m. gegužės 16 dieną pareiškėjui buvo pareikšti kaltinimai dėl neteisėto svetimos nuosavybės įgijimo.

11. 1996 m. gegužės 24 dieną, sankcionavus generalinio prokuroro pavaduotojui, pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas buvo pratęstas iki 1996 m. liepos 30 dienos.

12. Klaipėdos apylinkės teismas pratęsė pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą du kartus: 1996 m. liepos 24 dieną iki 1996 m. rugpjūčio 25 dienos ir 1996 m. rugpjūčio 19 dieną iki 1996 m. rugsėjo 25 dienos. 1996 m. rugsėjo 23 dieną Klaipėdos apygardos teismas pratęsė pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą iki 1996 m. spalio 9 dienos.

13. Bylos parengtinis tyrimas buvo užbaigtas 1996 m. rugsėjo 27 dieną. Pareiškėjo susipažinimas su byla vyko nuo 1996 m. spalio 3 iki 31 dienos, o kitiems trims kaltinamiesiems susipažinti su byla buvo leista nuo 1996 m. rugsėjo 27 dienos iki lapkričio 7 dienos.

14. 1996 m. rugsėjo 27 dienos pranešimu prokuratūra informavo kalėjimo administraciją, kad parengtinis tyrimas buvo užbaigtas ir prasidėjo susipažinimas su bylos medžiaga.

15. 1996 m. spalio 30 dieną pareiškėjas kreipėsi į prokuratūrą dėl paleidimo už užstatą, ginčydamas jo suėmimo po 1996 m. spalio 9 dienos teisėtumą. 1996 m. lapkričio 8 dieną prokuroras informavo pareiškėją, kad nėra priežasčių pakeisti kardomąją priemonę. Prokuroras, *inter alia*, pareiškė, kad “kaltinamųjų ir jų gynėjų susipažinimas su byla buvo baigtas 1996 m. lapkričio 7 dieną. 1996 m. lapkričio 8 dieną baudžiamoji byla buvo perduota kaltinamajai išvadai patvirtinti. Pareiškėjo suėmimo termino teisėtumas nebuvo pažeistas.” Nebuvo priimtas joks sprendimas dėl kardomosios priemonės.

16. 1996 m. lapkričio 12 dieną prokuroras informavo kalėjimo administraciją, kad susipažinimas su bylos medžiaga buvo baigtas 1996 m. lapkričio 7 dieną ir kad byla buvo perduota Klaipėdos apygardos vyriausiajam prokurorui kaltinamajai išvadai patvirtinti. Tą pačią dieną prokuroras informavo kalėjimo administraciją, kad kaltinamoji išvada buvo patvirtinta ir kad byla buvo perduota Klaipėdos apygardos teismui. Nebuvo priimtas joks sprendimas dėl kardomosios priemonės.

17. 1996 m. lapkričio 19 dieną Klaipėdos apygardos teismas persiuntė bylą Kretingos apylinkės teismui. Nebuvo priimtas joks formalus sprendimas dėl pareiškėjo suėmimo. Tą pačią dieną

pareiškėjas kreipėsi į teisingumo ministrą, teigdamas, kad jo suėmimas buvo neteisėtas nuo 1996 m. spalio 9 dienos.

18. 1996 m. gruodžio 4 dieną pareiškėjas kreipėsi į Kretingos apylinkės teismą dėl paleidimo už užstatą. 1996 m. gruodžio 5 dieną Klaipėdos apylinkės teismo teisėjas atidavė pareiškėją teismui. Savo sprendimu teisėjas taip pat nusprendė, kad pareiškėjo “kardomoji priemonė paliekama nepakeista”. Sprendime nebuvo nurodyti kiti pareiškėjo suėmimo teisėtumo aspektai. Teisėjas taip pat nustatė, kad bylos teisminis nagrinėjimas prasidės 1997 m. sausio 13 dieną.

19. 1997 m. sausio 13 dieną įvyko teismo posėdis. Tą pačią dieną pareiškėjas vėl kreipėsi dėl paleidimo už užstatą.

20. 1997 m. sausio 15 dieną Kretingos apylinkės teismo teisėjas, dalyvaujant pareiškėjo advokatui, nurodė grąžinti bylą tyrimui papildyti. Teisėjas, *inter alia*, pažymėjo, kad prokurorai teigė, jog pareiškėjai ir kiti kaltinamieji padarė finansinę žalą įmonei ir jos akcininkams. Tačiau nukentėjusieji nebuvo nustatyti ir apklausti. Be to, nebuvo tinkamai atliktas įmonės auditas. Teisėjas nusprendė, kad teisminis bylos nagrinėjimas negali tęstis, kol nebus patenkinti šie procesiniai reikalavimai.

21. Tuo pačiu sprendimu teisėjas taip pat atmetė pareiškėjo prašymą dėl paleidimo už užstatą ir pratęsė jo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą trims mėnesiams. Kaip šio sprendimo pagrindai buvo nurodyti pavojai, kad pareiškėjas gali slėptis ir “trukdyti nustatyti tiesą” byloje. Teisėjas nepaminėjo pareiškėjo teiginių dėl jo suėmimo nuo 1996 m. spalio 9 dienos neteisėtumo.

22. Tą pačią dieną pareiškėjas padavė skundą Klaipėdos apygardos teismui, nurodydamas, kad po 1996 m. spalio 9 dienos jis buvo laikomas suimtas neteisėtai. 1997 m. sausio 20 dieną padavė Klaipėdos apygardos teismui dar vieną skundą dėl Kretingos apylinkės teismo 1996 m. gruodžio 5 dienos ir 1997 m. sausio 15 dienos sprendimų. Jis, *inter alia*, nurodė, kad jo atžvilgiu buvo pažeistas Konvencijos 5 straipsnis.

23. 1997 m. sausio 28 dieną pareiškėjas padavė skundą Seimo kontrolieriui, nurodydamas, kad jo suėmimo terminas pasibaigė 1996 m. spalio 9 dieną ir kad po to kalėjimo administracija laikė jį suimtą neteisėtai.

24. 1997 m. vasario 17 dieną Klaipėdos apygardos teismas surengė apeliacinį posėdį, dalyvaujant pareiškėjo gynėjui. Apygardos teismas pagal tuo metu galiojusią Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalį atmetė skundą, kiek jis buvo susijęs su “Kretingos apylinkės teismo 1997 m. sausio 15 dienos nutarties esme”. Apeliacinės instancijos sprendime nebuvo paminėti jokie nurodomo pareiškėjo suėmimo neteisėtumo aspektai. Vis dėlto apygardos teismas, nenurodydamas priežasčių, nusprendė paleisti pareiškėją už užstatą. Jis buvo nedelsiant paleistas iš kalėjimo.

25. 1997 m. vasario 20 dieną Seimo kontrolierius atkreipė vidaus reikalų ministro ir kalėjimų valdžios institucijų dėmesį į tai, kad nuo 1996 m. lapkričio 7 dienos iki gruodžio 5 dienos pareiškėjui kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo taikomas pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą.

26. 1997 m. birželio 23 dieną buvo baigtas papildomas tyrimas. 1997 m. liepos 17 dieną byla vėl buvo perduota Kretingos apylinkės teismui. 1997 m. liepos 21 dieną Kretingos apylinkės teismas atidavė pareiškėją teismui.

27. 1997 m. spalio 6 dieną teisėjas vėl nusprendė grąžinti bylą tyrimui papildyti. Jis pažymėjo, kad tyrimą atlikusios institucijos, atlikdamos parengtinį tyrimą ir rinkdamos papildomus įrodymus, pažeidė vidaus baudžiamąjį procesą. Teisėjas, *inter alia*, nusprendė, kad įmonės auditas buvo atliktas ydingai ir kad prokurorai nenustatė bei neapklausė nukentėjusiųjų dėl įmonės patirtos žalos.

28. Prokurorams padavus skundą dėl šio sprendimo, 1997 m. lapkričio 17 dieną Klaipėdos apygardos teismas panaikino 1997 m. spalio 6 dienos nutartį. Apygardos teismas nusprendė, kad apylinkės teismas konkrečiai nenurodė jokių vidaus baudžiamojo proceso pažeidimų, dėl kurių reikėtų rinkti papildomus įrodymus. Apeliacinės instancijos teismas, *inter alia*, pažymėjo, kad apylinkės teismas gali pats nustatyti ir šaukti į teismą nukentėjusiuosius ryšium su įmonės nuostoliais, negrąžindamas bylos prokurorams tyrimui papildyti.

29. 1997 m. gruodžio 17 dieną Kretingos apylinkės teismo teisėjas sujungė pareiškėjo ir kitų trijų kaltinamųjų bylą su kito teismo bylo. Teisėjas nusišalino nuo bylos, *inter alia*, tuo pagrindu, kad 1996 m. gruodžio 5 dieną ir 1997 m. sausio 15 dieną jis priėmė sprendimus dėl pareiškėjo suėmimo.

30. Nenustatytą dieną bylos teisingumas buvo perduotas iš Kretingos apylinkės teismo į Skuodo apylinkės teismą. 1998 m. balandžio 2 dieną Skuodo apylinkės teismo teisėjas atidavė pareiškėją teismui. 1998 m. birželio 12 dieną teisėjas atidėjo bylos nagrinėjimą iki 1998 m. rugsėjo 12 dienos ir gražino bylą tyrimui papildyti konkrečiai tuo pagrindu, kad įmonės auditas buvo atliktas ydingai. Šiuo atžvilgiu teismas paprašė Finansų ministerijos atlikti naują auditą.

31. Nenustatytą dieną pareiškėjo bylos teisminis nagrinėjimas buvo atnaujintas. Iki šios dienos nėra paskelbtas pirmosios instancijos nuosprendis.

II. BYLAI REIKŠMINGOS VIDAUS TEISĖS NUOSTATOS

32. Bylai reikšmingos Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatos:

20 straipsnio 3 dalis:

“Nusikaltimo vietoje sulaikytas asmuo per 48 valandas turi būti pristatytas į teismą, kur sulaikytajam dalyvaujant sprendžiamas sulaikymo pagrindumas. Jeigu teismas nepriima nutarimo asmenį suimti, sulaikytasis tuojau pat paleidžiamas.”

30 straipsnio 1 dalis:

“Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.”

33. Bylai reikšmingos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos:

10 straipsnis (galiojęs iki 1996 m. birželio 21 dienos):

“Niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik remiantis teismo sprendimu, teisėjo nutarimu arba prokuroro sankcija ...”

Nuo 1996 m. birželio 21 dienos suėmimą gali paskirti tik teismas ar teisėjas.

104 straipsnis (galiojęs iki 1996 m. birželio 21 dienos, 1994 m. liepos 19 dienos įstatymo Nr. I-551 redakcija):

“Suėmimas kaip kardomoji priemonė taikomas tik teismo nutartimi, teisėjo nutarimu arba prokuroro sankcija bylose dėl nusikaltimų, už kuriuos įstatymas numato laisvės atėmimo bausmę daugiau kaip vieneriems metams ...”

Bylose dėl nusikaltimų, numatytų ... Baudžiamojo kodekso ... 105 [nužudymas sunkinančiomis aplinkybėmis] ... straipsniuose ... suėmimas kaip kardomoji priemonė gali būti skiriamas vien tik dėl nusikaltimų pavojingumo ...”

Spręsdamas suėmimo sankcionavimo klausimą, prokuroras privalo ... reikiamais atvejais pats apklausti įtariamąjį ar kaltinamąjį ...”

104¹ straipsnis (galiojęs nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“...suiimtą asmenį ne vėliau kaip per 48 valandas... pristato teisėjui... . Teisėjas privalo... asmenį apklausti dėl suėmimo pagrįstumo. Suiimtojo asmens apklausoje gali dalyvauti prokuroras ir gynėjas. Apklauses suimtąjį asmenį, teisėjas gali palikti nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą) galioti toliau, nustatydamas konkretų suėmimo terminą, pakeisti ar panaikinti kardomąją priemonę. ...

Perdavus bylą į teismą, paskirti, pakeisti ar panaikinti kardomąjį kalinimą (suėmimą) gali teismas...”

Pakeistas 104¹ straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 dieną) numato, kad prokuroras ir gynėjas privalo dalyvauti pirmoje teisminėje sulaikyto asmens apklausoje, jeigu teisėjas nenusprendžia kitaip. Pakeistoji nuostata taip pat leidžia teismui pratęsti kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą prieš jam pasibaigiant.

106 straipsnio 3 dalis (galiojusi nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimo klausimui spręsti [parengtinio tyrimo stadijoje]... teisėjas privalo surengti posėdį, į kurį turi būti šaukiami gynėjas bei prokuroras, o esant būtinumui,- ir suimtasis.”

Pagal 1998 m. birželio 24 dieną įsigaliojusią kodekso redakciją suimto asmens dalyvavimas posėdžiuose dėl kardomosios priemonės yra privalomas.

109¹ straipsnis (galiojęs nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Suimtasis arba jo gynėjas parengtinio tyrimo metu turi teisę paduoti skundą dėl kardomojo kalinimo (suėmimo) paskyrimo [apeliacinės instancijos teismui] ... . Skundui nagrinėti gali būti surengtas posėdis, į kurį šaukiami suimtasis su gynėju ar vien tik gynėjas. Prokuroro dalyvavimas tokiaame posėdyje yra būtinas.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjo priimtas sprendimas yra galutinis ir kasacine tvarka neskundžiamas.

Pakartotinis skundas išsprendžiamas nagrinėjant kardomojo kalinimo (suėmimo) terminų pratęsimą.”

Dabartinis 109¹ straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 dieną) numato galimybę skųstis aukštesniam teismui bei suimtojo ir jo gynėjo arba tik gynėjo dalyvavimą posėdyje.

226 straipsnio 6 dalis (galiojusi iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Kaltinamojo ir jo gynėjo susipažinimo su baudžiamosios bylos medžiaga laikas neįeina į parengtinio tardymo ir suėmimo trukmės terminus. Jeigu byloje yra keli kaltinamieji, į parengtinio tardymo ir suėmimo trukmės terminus neįeina laikas, per kurį susipažino su bylos medžiaga visi kaltinamieji ir jų gynėjai.”

Nuo 1998 m. birželio 24 dienos šis laikas nebeturi reikšmės sprendimams dėl kardomosios priemonės.

372 straipsnio 4 dalis (galiojusi iki 1999 m. sausio 1 dienos):

“Negali būti skundžiamos teismų priimtose ... nutartys dėl ... kardomosios priemonės paskyrimo, pakeitimo ar panaikinimo...”

34. Kitos bylai reikšmingos dabartinio Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos:

52 straipsnio 2 dalies 3 ir 8 punktai bei 58 straipsnio 2 dalies 8 ir 10 punktai atitinkamai numato, kad kaltinamieji ir jų gynėjai turi teisę “pareikšti prašymus” ir “apskusti kvotėjo, tardytojo, prokuroro ir teismo veiksmus bei sprendimus.”

249 straipsnio 1 dalis:

“Teisėjui vienasmeniškai arba teismui tvarkomajame posėdyje sprendžiant kiekvieno kaltinamojo atidavimo teismui klausimą, turi būti išaiškinamos šios aplinkybės:...

11) ar tinkamai parinkta... kardomoji priemonė...”

250 straipsnio 1 dalis:

“Pripažinęs, kad yra pakankamas pagrindas kaltinamajam atiduoti teismui, teisėjas vienasmeniškai ar teismas tvarkomajame posėdyje turi išspręsti šiuos klausimus...

2) dėl kardomosios priemonės kaltinamajam...”

267 straipsnio 1 dalis:

“Teisiamasis turi teisę:...

3) pareikšti prašymus;...

11) apskusti teismo nuosprendį ir nutartį.”

277 straipsnis:

“Teismas turi teisę teismo nagrinėjimo metu savo nutartimi parinkti, pakeisti ar panaikinti teisiamajam kardomąją priemonę.”

35. 1996 m. birželio 21 dienos Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimų ir papildymų įstatymas nustatė, kad suėmimą, prokuroro sankcionuotą iki 1996 m. birželio 21 dienos, vėliau pratęsti gali teismas pagal naują procedūrą, reglamentuojančią kardomąjį kalinimą (suėmimą).

III. LIETUVOS IŠLYGA

36. Lietuvos išlyga Konvencijos 5 straipsnio 3 daliai galiojo iki 1996 m. birželio 21 dienos ir numatė:

[Vertimas]

“Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies nuostatos neturi įtakos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 104 straipsnio (pakeisto 1994 m. liepos 19 dienos įstatymu Nr. I-551), numatančio, kad sprendimas suimti asmenis, įtariamus padarius nusikaltimą, gali būti taip suimama ir prokuroro sprendimu (*a decision to detain in custody any persons suspected of having committed a crime may also, by a decision of a prosecutor, be so detained*), veikimui. Ši išlyga galioja vienerius metus po Konvencijos įsigaliojimo Lietuvos Respublikai.”

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMO

1. Kardomasis kalinimas (suėmimas) nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1996 m. gruodžio 5 dienos

37. Pareiškėjas skundėsi, kad nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1996 m. gruodžio 5 dienos nebuvo galiojančio sprendimo pagal vidaus teisę ar kitokio teisėto pagrindo jo kardomajam kalinimui (suėmimui) pateisinti, tuo pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnį, kurio šiuo požiūriu reikšminga dalis numato:

“1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka: ...

c) kai jis teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, tokį nusikaltimą padaręs, gali pabėgti; ...”

38. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) šiuo laikotarpiu buvo pateisinamas įtarimu, kad pareiškėjas padarė nusikaltimą, pareiškėjo ir kitų kaltinamųjų susipažinimu su bylos medžiaga pagal ankstesnę Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalį ir tuo faktu, kad byla buvo perduota Klaipėdos apygardos teismui.

39. Teismas kartoja, kad pasakymai “teisėtai” ir “įstatymo nustatyta tvarka” Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje iš esmės nukreipia atgal į nacionalinę teisę ir įtvirtina pareigą laikytis jos materialinių ir procesinių normų. Tačiau suėmimo “teisėtumas” pagal vidaus teisę ne visada yra lemiamas elementas. Teismas papildomai turi įsitikinti, kad nagrinėjamu laikotarpiu suėmimas buvo suderinamas su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies tikslu, t.y. užkirsti kelią savavališkam asmenų laisvės atėmimui. Be to, Teismas turi įsitikinti, ar pati vidaus teisė atitinka Konvenciją, įskaitant joje išreikštus ar implikuotus bendruosius principus (žr. *Jėčius v. Lithuania*, no. 34578/97, 2000-07-31, § 56).

Minėtoje *Jėčiaus* byloje Teismas nustatė, kad susipažinimas su bylos medžiaga pagal ankstesnę Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalį arba tas faktas, kad byla buvo perduota teismui, Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies prasme nesudarė “teisėto” pagrindo kardomajam kalinimui (suėmimui) ir kad jie negalėjo pratęsti ar pakeisti galiojančios suėmimo nutarties, kurios reikalauja vidaus teisė (*loc. cit.*, §§ 57-64).

40. Teismas pastebi, kad nuo 1996 spalio 9 dienos iki gruodžio 5 dienos teisėjas nepriėmė jokios nutarties, sankcionuojančios pareiškėjo suėmimą pagal Baudžiamojo proceso kodekso 10 ir 104-1 straipsnius; nebuvo ir jokio kito “teisėto” pagrindo pareiškėjo kardomajam kalinimui (suėmimui) pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį (žr., *mutatis mutandis, ibid.*).

41. Taigi šio laikotarpio atžvilgiu buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis.

2. Kardomasis kalinimas (suėmimas) nuo 1996 m. gruodžio 5 dienos

42. Pareiškėjas teigia, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis, nes Kretingos apylinkės teismas 1996 m. gruodžio 5 dieną padarė klaidą vidaus teisės prasme, kai nusprendė, kad jo “kardomoji priemonė paliekama nepakeista”. Pareiškėjo nuomone, jo kardomojo kalinimo

(suėmimo) terminas pasibaigė 1996 m. spalio 9 dieną, o apylinkės teismas nepaskyrė naujos kardomosios priemonės ir nenurodė, kokios rūšies kardomąją priemonę jis siekė sankcionuoti.

43. Vyriausybė teigė, kad 1996 m. gruodžio 5 dienos nutartimi apylinkės teismas sankcionavo pareiškėjo kardomąjį kalinimą (suėmimą) pagal vidaus teisės reikalavimus.

44. Teismas primena, kad Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis reikalauja, *inter alia*, kad suėmimas būtų suderinamas su vidaus teise. Nors paprastai aiškinti ir taikyti vidaus teisę pirmiausia turi vidaus teismai, tačiau kitaip yra tais atvejais, kai, kaip pagal 5 straipsnio 1 dalį, tos teisės nesilaikymas sukelia Konvencijos pažeidimą. Tokiais atvejais Teismas gali ir turi turėti tam tikrą galią peržiūrėti, ar buvo laikomasi nacionalinės teisės.

Suėmimo laikotarpis iš principo yra “teisėtas” 5 straipsnio 1 dalies prasme, jeigu jis grindžiamas teismo sprendimu. Netgi sprendimo dėl suėmimo defektai nebūtinai padaro juo [sprendimu] grindžiamą suėmimo laikotarpį neteisėtą (žr. cituotą *Jėčiaus* bylą, § 68).

45. Teismas pastebi, kad pareiškėjas neginčijo, jog 1996 m. gruodžio 5 dieną apylinkės teismas veikė pagal savo kompetenciją, kadangi, pagal Baudžiamojo proceso kodekso 10, 104¹ straipsnius, 249 straipsnio 1 dalį ir 250 straipsnio 1 dalį, jis galėjo priimti tinkamą nutartį dėl pareiškėjo suėmimo. Taip pat pastebima, kad vidaus teisė (Kodekso 249 straipsnio 1 dalis ir 250 straipsnio 1 dalis) paliko apylinkės teismo diskrecijai nuspręsti, ar reikia surengti tvarkomąjį posėdį, *inter alia*, klausimui dėl kardomosios priemonės pareiškėjui išspręsti.

Apylinkės teismas, pasinaudodamas savo įstatymine diskrecija, priėmė nutartį dėl kardomosios priemonės pareiškėjui nepažeisdamas vidaus teisės. Savo sprendime apylinkės teismas iš tikrųjų nepasakė, kad jis “paskiria” naują kardomąją priemonę ir nenurodė, kokios rūšies kardomoji priemonė “paliekama nepakeista”, nors pareiškėjo suėmimo terminas pasibaigė 1996 m. spalio 9 dieną. Tačiau, atsižvelgiant į kontekstą, teismo sprendimo reikšmė – t.y., kad pareiškėjas turi likti suimtas, – pareiškėjui turėjo būti aiški.

Teismas neranda, kad valstybės vidaus teismas būtų veikęs nesąžiningai arba kad jis būtų neteislingai pritaikęs bylai reikšmingus vidaus įstatymus.

Todėl nebuvo nustatyta, kad 1996 m. gruodžio 5 dienos sprendimas dėl suėmimo buvo negaliojantis pagal vidaus teisę arba kad po to sekęs suėmimas buvo neteisėtas 5 straipsnio 1 dalies prasme (žr., *mutatis mutandis, ibid.*, § 69).

46. Todėl pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) nuo 1996 m. gruodžio 5 dienos atžvilgiu nebuvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis.

II. DĖL KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 3 DALIES PAŽEIDIMO

47. Be to, pareiškėjas skundėsi, kad per visą jo suėmimo laikotarpį, nuo 1996 m. kovo 25 dienos iki 1997 m. vasario 17 dienos, jis nebuvo pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, tuo pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnio 3 dalį, kuri numato:

“Kiekvienas sulaikytasis arba suimtas pagal šio straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas turi būti skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką arba teisę būti paleistas proceso metu. Paleidimas gali būti sąlygojamas garantiju, kad jis atvyks į teismą.”

48. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas neturėjo teisės būti skubiai pristatytas tinkamam pareigūnui, kol buvo taikoma Lietuvos išlyga 5 straipsnio 3 daliai, ir kad jis neįgijo tokios teisės nustojus šiai išlygai galioti 1996 m. birželio 21 dieną.

49. Remdamasis minėta *Jėčiaus* byla (§§ 77-87) Teismas daro išvadą, kad per pradinį pareiškėjo suėmimo laikotarpį, nuo 1996 m. kovo 25 dienos iki 1996 m. birželio 21 dienos, dėl savo išlygos 5 straipsnio 3 daliai (žr. § 36 tekste) Lietuva neturėjo pareigos skubiai pristatyti

pareiškėją tinkamam pareigūnui ir kad po to sekusiu pareiškėjo suėmimo laikotarpiu valstybei neatsirado jokių naujų pareigų minėtos Konvencijos nuostatos atžvilgiu.

50. Todėl Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis nebuvo pažeista.

III. DĖL KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 4 DALIES PAŽEIDIMO

51. Pareiškėjas skundėsi, kad įstatyminis draudimas skūsti sprendimus, sankcionuojančius suėmimą, įtvirtintas ankstesnėje Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalyje, atėmė iš jo teisę ginčyti jo suėmimo nuo 1996 m. spalio 9 dienos teisėtumą. Šiuo požiūriu jis teigė, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis, kuri skelbia:

“Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar suėmus, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl kalinimo teisėtumo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspręstų jį paleisti.”

52. Vyriausybė teigė, kad, priimdami 1996 m. gruodžio 5 dienos, 1997 m. sausio 15 dienos ir vasario 17 dienos sprendimus, nacionaliniai teismai tinkamai peržiūrėjo pareiškėjo suėmimo teisėtumą, kaip reikalauja 5 straipsnio 4 dalis.

53. Teismas primena, kad Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis suteikia sulaikytiems ar suimtiems asmenims teisę į procesinių ir materialinių sąlygų, kurios yra esminės jų laisvės atėmimo “teisėtumui” Konvencijos prasme, peržiūrėjimą. Tai reiškia, kad kompetentingas teismas turi išnagrinėti ne tik ar buvo laikomasi vidaus teisės procesinių normų, bet ir įtarimo, kuriuo grindžiamas sulaikymas, pagrįstumą bei tikslo, kurio siekiama sulaikymu ir po jo sekančiu suėmimu, teisėtumą.

5 straipsnio 4 dalis neužtikrina teisės skūsti sprendimus, kuriais skiriamas ar pratęsimas suėmimas, bet teismo organo įsikišimas bent vienoje instancijoje turi atitikti 5 straipsnio 4 dalies garantijas (žr. minėtą *Jėčiaus* bylą, § 100).

54. Vertindamas šios bylos faktus, Teismas pastebi, kad Vyriausybės minėtuose nacionalinių teismų sprendimuose nebuvo daroma nuoroda į gausius pareiškėjo nusiskundimus dėl jo suėmimo neteisėtumo nuo 1996 m. spalio 9 dienos (žr. §§ 18 ir 21-24 tekste). Net savo sprendime paleisti pareiškėją apygardos teismas, remdamasis draudimu, įtvirtintu tuometinėje Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalyje, atsisakė nagrinėti pareiškėjo teiginius, kad buvo pažeista vidaus teisė ir Konvencija, ir nenurodė pareiškėjo paleidimo priežasčių (žr. § 24 tekste). Taigi sprendimas paleisti gali būti interpretuojamas kaip pripažinimas, kad pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) teisėtumo klausimas buvo atviras, bet tai nebuvo tinkama teisminė reakcija 5 straipsnio 4 dalies prasme (žr., *mutatis mutandis, ibid.*, § 101).

55. Iš to seka, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis.

IV. DĖL KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMO

56. Be to, pareiškėjas skundėsi, kad jo baudžiamosios bylos trukmė pažeidė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, kurios šiuo požiūriu reikšminga dalis skelbia:

“Kai yra sprendžiamas... jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad... byla per įmanomai trumpiausią laiką ... išnagrinėtų... teismas.”

57. Vyriausybė teigė, kad sukčiavimo byla buvo itin sudėtinga, konkrečiai dėl to fakto, kad bylos medžiagą sudarė penkiolika tomų. Šioje byloje buvo pateikti keturi kaltinimai keturiems kaltinamiesiems dėl įvairių nusikalstamų veikų, padarytų nuo 1993 m. iki 1995 m. Tiriant bylą buvo atlikta dvylika ekspertizių ir apklausti 67 liudytojai. Vyriausybė teigė, kad valdžios

institucijoms negali būti priskirtas joks delsimas ir kad byla atitiko 6 straipsnio 1 dalies “įmanomai trumpiausio laiko” reikalavimą.

A. Laikotarpis, kuris turi būti įvertintas

58. Laikotarpis, kuris turi būti įvertintas, prasidėjo 1995 m. spalio 4 dieną, kai pareiškėjui buvo iškelta baudžiamoji byla.

Iki šios dienos nėra priimtas joks pirmosios instancijos teismo nuosprendis.

59. Iš to seka, kad iki šios dienos procesas truko penkerius metus.

B. Proceso trukmės priimtinumumas

60. Pagal Teismo praktiką, proceso trukmės priimtinumumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes ir į Teismo praktikoje suformuluotus kriterijus, konkrečiai į bylos sudėtingumą ir pareiškėjo bei valdžios institucijų elgesį tiriant bylą (žr., kaip naują šaltinį, *Starace v. Italy*, no. 34081/96, 2000-04-27, § 24).

61. Grįžtant prie šios bylos faktų, Teismas mano, kad sukčiavimo byla gali būti vertinama kaip sudėtinga dėl, *inter alia*, finansinio pareiškėjui ir kitiems kaltinamiesiems pareikštų kaltinimų pobūdžio. Tačiau Teismas pažymi, kad nacionalinės valdžios institucijos šios bylos tyrimo neatliko nei stropiai, nei kruopščiai: iki 1998 m. birželio 12 dienos teisminis nagrinėjimas buvo atidėtas ar nutrauktas tris kartus, nes kompetentingos valdžios institucijos neatliko tinkamo įmonės audito ir nenustatė bei neapklausė nukentėjusiųjų nuo inkriminuojamų veikų (žr. §§ 20, 27, 28 ir 30 tekste). Be to, Vyriausybė nepaaiškino, kokių procesinių veiksmų buvo imtasi nuo 1998 m. liepos 12 dienos, kurie galėtų pateisinti tai, kad teisminis nagrinėjimas tęsėsi dar dvejus metus.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, net jei pareiškėja galima laikyti atsakingu už tam tikrą delsimą, tai negali pateisinti laiko, sugaišto dėl pasikartojančio nesugebėjimo atlikti tinkamą auditą ir nustatyti bei apklausti nukentėjusiuosius; tai nepateisina ir visos šio vis dar besitęsiančio proceso pirmosios instancijos teisme trukmės (žr., *mutatis mutandis, ibid.*, §§ 25-27). Esant šioms aplinkybėms, Teismas nustato, kad procesas iki šios dienos truko per ilgai ir neatitinka “įmanomai trumpiausio laiko” reikalavimo.

62. Todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

V. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

63. Konvencijos 41 straipsnis numato:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

A. Turtinė žala

64. Pareiškėjas siekė gauti 20 350 litų (LTL) kompensaciją už dėl kalinimo ir dėl proceso prieš jį trukmės prarastus uždarbį ir galimybes. Taip pat jis reikalavo kalėjime būnant išleistų 16 00 LTL papildomam maistui ir 2000 LTL, sumokėtų už papildomus medikamentus ir vitaminus.

65. Vyriausybė šiuos reikalavimus laikė nepagrįstais.

66. Teismas laikosi nuomonės, kad nėra priežastinio ryšio tarp nustatytų pažeidimų ir nurodomos turtinės žalos (žr., *mutatis mutandis*, minėtas *Jėčiaus* bylą, § 106, ir *Starace* bylą, § 31). Todėl jis nemato priežasčių priteisti kokią nors sumą pareiškėjui pagal šį punktą.

B. Neturtinė žala

67. Be to, pareiškėjas prašė Teismo priteisti jam atlyginimą už kalėjimą ir dėl per ilgą baudžiamąjį procesą prieš jį trukmės patirtas moralines ir fizines kančias. Nustatyti šio atlyginimo dydį pareiškėjas paliko Teismui.

68. Vyriausybė pareiškėjo reikalavimą laikė nepagrįstu.

69. Teismas pripažįsta, kad pareiškėjas iš tikrųjų patyrė neturtinę žalą, kurią nepakankamai atlygina pažeidimo pripažinimas (žr., *mutatis mutandis*, minėtą *Jėčiaus* bylą, § 109; *Dewicka v. Poland*, no. 38670/97, 2000-04-04, § 32). Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas pagal šį punktą priteisia pareiškėjui 40 000 LTL.

C. Kaštai ir išlaidos

70. Be to, pareiškėjas reikalavo 72 600 LTL bylinėjimosi išlaidoms vidaus procese ir Konvencijos organuose padengti bei 4 000 LTL jo kelionės išlaidoms vidaus proceso metu padengti.

71. Vyriausybė laikė, kad minėti reikalavimai yra per dideli.

72. Teismas primena, kad kaštai įtraukiami į pagal Konvencijos 41 straipsnį priteisiamą sumą tik jeigu yra nustatyta, kad jie buvo būtini, realiai patirti ir protingo dydžio (žr. minėtą *Jėčiaus* bylą, § 112).

73. Teismas mano, kad pareiškėjo kelionės išlaidos vidaus proceso metu nebuvo patirtos ryšium su jo reikalavimais pagal Konvenciją. Todėl Teismas atsisako priteisti kokią nors sumą šioms išlaidoms padengti.

74. Dėl nurodomo užmokesčio advokatui Teismas pažymi, kad didelė šio užmokesčio dalis buvo susijusi su pareiškėjo gynyba vidaus valdžios institucijose nuo jam pareikštų kaltinimų ir su jo skundu dėl suėmimo trukmės, kurį Teismas paskelbė nepriimtiniu. Šis užmokestis nebuvo būtinas išlaidos, patirtos siekiant atitaisyti Konvencijos pažeidimus, kuriuos Teismas pripažino pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 ir 4 dalis bei 6 straipsnio 1 dalį (žr., *mutatis mutandis, ibid.*, § 114). Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjui 20 000 litų bylinėjimosi kaštams padengti, taip pat bet kokį pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas.

D. Palūkanos įpareigojimų nevykdymo atveju

75. Pagal Teismo turimą informaciją, įstatymų nustatyta metinė palūkanų norma, taikoma Lietuvoje šio sprendimo priėmimo dieną, yra 9,5 %.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nustato*, kad pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1996 m. gruodžio 5 dienos atžvilgiu buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;
2. *Nustato*, kad pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) nuo 1996 m. gruodžio 5 dienos atžvilgiu nebuvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;
3. *Nustato*, kad tariamai skubiai nepristačius pareiškėjo teisėjui ar kitam pareigūnui nebuvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis;
4. *Nustato*, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis;
5. *Nustato*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis;
6. *Nustato*,
  - (a) kad Valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, tokias sumas:

- (i) 40 000 (keturiasdešimt tūkstančių) LTL neturtinei žalai atlyginti;
  - (ii) 20 000 (dvidešimt tūkstančių) LTL bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms padengti bei bet koki pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas;
  - (b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo turės būti mokamos paprastosios 9,5 % metinės palūkanos;
7. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2000 m. spalio 10 dieną, remiantis Teismo reglamento 77 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

S. DOLLÉ
Kanclerė

J.-P. COSTA
Pirmininkas